

SPIS TREŚCI

W p r o w a d z e n i e	9
-------------------------------	---

Rozdział pierwszy

DOŚWIADCZENIE MISTYCZNE

BŁ. MARCELINY DAROWSKIEJ	17
---------------------------------------	-----------

1. Pojęcie mistyki.....	17
A. Mistyczna perspektywa życia duchowego.....	20
B. Doświadczenie mistyczne.....	27
2. Życie duchowe bł. Marceliny Darowskiej w okresie przedmistycznym.....	35
A. W aspekcie sakramentalnym.....	36
B. W aspekcie modlitewnym	39
C. W aspekcie ascetycznym	45
3. Rozwój życia mistycznego Błogosławionej.....	49
A. Początek życia mistycznego bł. Marceliny Darowskiej	50
B. Bierna noc zmysłów (okres 1854-1859)	53
C. Zjednoczenie proste (lata 1859-1861)	61
D. Zjednoczenie ekstazy (lata 1861-1864)	69
E. Zaślubiny mistyczne (lata 1864-1874)	74
F. Desolacja (lata 1874-1890)	79
G. Zjednoczenie habitualne (lata 1890-1911).....	87

Rozdział drugi

MISTOLOGIA BŁ. MARCELINY DAROWSKIEJ	91
--	-----------

1. Antropologia mistyczna	93
A. Struktura duszy	93
B. Nadprzyrodzone wyposażenie duszy	99

2. Podmiotowe uwarunkowania doświadczenia	
mistycznego.....	105
A. Rola Boga w doświadczeniu mistycznym.....	106
B. Rola człowieka w doświadczeniu mistycznym.....	111
C. Działania szatańskie w doświadczeniu	
mistycznym.....	116
3. Przedmiot doświadczenia mistycznego.....	123
A. Doświadczenie Osób Boskich.....	125
B. Maryja w doświadczeniu mistycznym.....	130
C. Doświadczenie mistyczne aniołów, świętych	
i dusz czyścowych.....	133
4. Skutki doświadczenia mistycznego.....	138
A. Utwierdzenie w łasce.....	140
B. Integracja osobowości.....	143
C. Aktywność apostołska.....	147

Rozdział trzeci

EKSPLIKACJA DOŚWIADCZENIA MISTYCZNEGO	
W PISMACH BŁOGOSŁAWIONEJ.....	151
1. Intelktualne przejawy mistycznego doświadczenia	
obecności Boga.....	153
A. „Dotyki mistyczne”.....	154
B. „Stale połączenie duszy z Bogiem”.....	160
2. Intelktualne przejawy mistycznego doświadczenia	
działania Bożego.....	161
A. „Zachwyt”.....	162
B. „Łaski przepaści”.....	165
3. Afektywne przejawy mistycznego doświadczenia	
obecności Boga.....	168
A. „Uczucie Bożej obecności”.....	168
B. „Atmosfera Boża”.....	171
C. „Spojrzenie Boże”.....	172

4. Afektywne przejawy mistycznego doświadczenia	
działania Bożego.....	174
A. „Szał miłości”	175
B. „Porywy miłosne”	177
C. „Udzielanie się przymiotów człowieczeństwa	
Pana Jezusa”	179

Rozdział czwarty

PRÓBA OCENY MISTYKI BŁ. MARCELINY DAROWSKIEJ	183
1. Mistologia bł. Marceliny Darowskiej a źródła teologiczne....	183
A. Pismo Święte w doktrynie mistycznej	
bł. Marceliny Darowskiej	185
B. Doktryna mistyczna bł. Marceliny Darowskiej	
a nauczanie Kościoła.....	189
C. Doktryna mistyczna bł. Marceliny Darowskiej	
a klasyka mistyki.....	198
2. Oryginalność doktryny mistycznej bł. Marceliny	
Darowskiej.....	203
A. Kontekst teologiczno-religijny w XIX wieku	
w Polsce	203
B. Wątki treściowe przeżyć mistycznych.....	208
C. Własny język mistyczny	214
3. Aktualność mistyki bł. Marceliny Darowskiej	222
A. Inspiracje dla zgromadzenia niepokalanek.....	223
B. Inspiracje dla współczesnej teologii	229
C. Aktualność dla współczesnego Kościoła	232
 Z a k o ń c z e n i e	237
W y k a z s k r ó t ó w	241
B i b l i o g r a f i a	243

WPROWADZENIE

Ćwierć wieku temu (6 X 1996 r.) na Placu świętego Piotra w Rzymie podczas Mszy świętej Jan Paweł II dokonał beatyfikacji Marceliny Darowskiej¹, Wincentego Lewoniuka i dwunastu jego towarzyszy – męczenników z podlaskiego Pratulina, a ponadto świeckiego apostoła z Irlandii – Edmunda Ignacego Riza i Marii Anny Mogas Fontcuberta, hiszpańskiej zakonnicy.

---

¹ **Marcelina z Kotowiczów Darowska** urodziła się 16 stycznia 1827 roku (data według kalendarza juliańskiego) w Szulakach na Ukrainie w rodzinie ziemiańskiej. Mając 10 lat przystąpiła do Pierwszej Spowiedzi i Komunii świętej. W latach 1839-1842 przebywała w szkole dla dziewcząt w Odessie. Po powrocie do domu pomagała ojcu w zarządzaniu majątkiem. Pragnęła życia zakonnego, jednak pod naciskiem rodziny 2 października 1849 roku wyszła za mąż za Karola Darowskiego. Małżeństwo trwało dwa i pół roku. W tym czasie urodziło się dwoje dzieci: Józef i Karolina. Darowski zmarł nagle 20 kwietnia 1852 roku, zaś 12 stycznia 1853 roku zmarł syn. Marcelina, wyczerpana fizycznie i duchowo, udała się na kurację zagraniczną wiosną 1853 roku, pozostawiając pod opieką rodziny swoją córkę. Kilkumiesięczny pobyt w Heidelbergu, a potem w Paryżu u rodziny, przyniósł równowagę psychiczną i duchową. Z polecenia o. Aleksandra Jełowickiego, pod wpływem którego rozwinęła w Paryżu życie sakramentalne, udała się wiosną 1854 roku do Rzymu, gdzie spotkała o. Hieronima Kajsiewicza i m. Józefę Karską. Po odprawieniu pierwszych w życiu rekolekcji metodą ignacjańską, niebawem przyłączyła się do powstającego Zgromadzenia Niepokalanego Poczęcia NMP. Ze względu na dziecko i konieczność uregulowania spraw majątkowych kilkakrotnie podróżowała między Rzymem a rodzinnymi stronami. Po śmierci m. Karskiej objęła przełożerstwo nad kilkuosobowym zgromadzeniem i w 1863 roku przeniosła je do kraju. W Jazłowcu, na południowym Podolu Ukrainy, będącym wówczas na terenie zaboru austriackiego, założyła klasztor i szkołę dla dziewcząt. Z powodu różnych trudności dopiero w 1899 roku otrzymała od Stolicy Apostolskiej zatwierdzenie konstytucji Zgromadzenia. W tym czasie rozwijało się ono dynamicznie, dzięki czemu w latach 1873-1908 zostały otwarte nowe klasztory i zakłady wychowawcze w Jarosławiu, Niżniowie, Nowym Sączu, Słonimie i w Szymanowie. Jesienią 1910 roku bł. Marcelina ofiarowała swoje życie jako ekspiację za świętokradztwa dokonane na Jasnej Górze przez Damazego Macocha. Po kilkumiesięcznej ciężkiej chorobie zmarła 5 stycznia 1911 roku w Jazłowcu. W lutym 1951 roku rozpoczęto proces beatyfikacyjny, zwieńczony wyniesieniem ją na ołtarze przez św. Jana Pawła II 6 października 1996 roku w Rzymie.

W homilii, w kilku zdaniach, scharakteryzował postać naszej Błogosławionej, mówiąc: „Całe życie bł. Marceliny było nieustannym trwaniem w Bogu poprzez modlitwę i wierne naśladowanie Jezusa Chrystusa, który «do końca umiłował człowieka» (por. J 13, 1). «Szerzyć Królestwo Boże w duszach ludzkich i wprowadzać je w świat» – oto program jej apostołskiej działalności, zrodzony w ciszy rozmodlonego serca. Chciała uczynić wszystko, aby prawda, miłość i dobro mogły zwyciężać w życiu ludzi i przemieniać oblicze umiłowanego narodu. Mozolne dzieło budowy Królestwa Chrystusowego prowadziła wielkodusznie ze wspólnotą niepokalańską, zwracając szczególną uwagę na religijną formację młodego pokolenia, zwłaszcza dziewcząt, na rozwój katechizacji i pracę wychowawczą. Szczególną rolę w życiu społeczeństwa przypisywała chrześcijańskiej kobiecie, jako «żonie, matce i obywatelce kraju». Z wielką gorliwością troszczyła się o rozwój Królestwa Bożego w rodzinie, ponieważ tylko rodzina zdrowa i święta, rodzina, «która stoi na Bogu» – jak mówiła – może być fundamentem nowego społeczeństwa. Nowa Błogosławiona jest przykładem wiary apostołskiej, która tworzy nowe formy obecności Kościoła w świecie, kształtuje społeczeństwo bardziej sprawiedliwe i ludzkie, które «trwa i owocuje» w Chrystusie”².

Wprawdzie papież wprost tego nie wyraził, ale każdy, kto bliżej pozna tę niezwykłą postać, szybko zorientuje się, że zarówno wielkie rozmodlenie, z którego rodziła się apostołska działalność skoncentrowana na budowaniu królestwa Bożego w sercach Polaków, a szczególnie w rodzinach poprzez formację dziewcząt i kobiet, jak również założone Zgromadzenie Niepokalanego Poczęcia NMP, miało swe źródło w jej życiu mistycznym. Ta łaska, jak ewangeliczne ziarno zasiane w sercu podczas chrztu świętego, opromieniała dwie trzecie jej życia, nadając cnotom teologalnym i moralnym wymiar heroiczny, który potwierdził Kościół uroczystym aktem beatyfikacji. Marcelina Darowska

---

² „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 1996, nr 11-12, s. 40-41.

została dana Kościołowi w Polsce, a szczególnie niepokalancom – jej duchowym córkom – i wychowankom niepokalańskim, jako szczególna orędowniczka u Boga i zarazem wspaniały przykład do naśladowania w wielu obszarach życia chrześcijańskiego. Przede wszystkim jest ona wzorem dążenia do świętości przez szukanie więzi z Chrystusem i służbę człowiekowi, jak również miłość do ziemskiej ojczyzny.

Ojciec święty, który ogłosił ją błogosławioną, nie bez racji nazywany jest „Papieżem świętości”. W ciągu swego rekordowo długiego pontyfikatu wyniósł bowiem do chwały ołtarzy więcej osób, niż którykolwiek z jego poprzedników, kanonizując 482 błogosławionych i beatyfikując 1338 osób. W tej liczbie są, oczywiście, Polacy: 9 świętych i 154 błogosławionych, a wśród nich założycielka niepokalanek³. Ponadto, kreśląc program Kościoła w trzecim tysiącleciu, w liście apostolskim *Novo millennio ineunte* (z 6 I 2001), jako wierny kontynuator Soboru Watykańskiego II, położył mocny akcent na świętość. Pisał, „że perspektywą, w którą winna być wpisana cała działalność duszpasterska, jest perspektywa świętości” (nr 30). A zatem „dzisiaj trzeba na nowo z przekonaniem zalecać wszystkim dążenie do tej «wysokiej miary» zwyczajnego życia chrześcijańskiego” (nr 31).

W przypadku bł. Marceliny świętość, czyli „wysoka miara zwyczajnego życia chrześcijańskiego”, jest głęboko przeniknięta mistyką, to znaczy bezpośrednim doświadczeniem obecności Boga w sobie – w „dnie duszy”. Takiego poziomu życia duchowego, który osiągnęła w żarliwej, wytrwałej współpracy z łaską Bożą, pragnęła dla swoich duchowych córek, wychowanek szkół niepokalańskich, a także dla wszystkich ochrzczonych, zwłaszcza Polaków.

W tym celu pozostawiła bogate dziedzictwo piśmiennicze, na które składa się przede wszystkim traktat ascetyczno-mistyczny,

---

³ Zob. S. Karczewski, *Jan Paweł II. Encyklopedia Pontyfikatu 1978-2005*, Radom 2005, s. 445-446. 491.

nazwany po jej śmierci *Kartkami*, spisane przez różne osoby i autoryzowane przez nią 8 serii rekolekcji dla zakonnicy i 4 serie dla osób świeckich, pisma autobiograficzne, zwłaszcza wspomnienia pt. *Coś co poprzedziło...* i trzyczęściowy duchowy *Pamiętnik* z lat 1870-1909. Ponadto zachowało się 11163 listy o zróżnicowanej objętości i adresowanych do różnych osób. Około 300 listów, pisanych zwłaszcza do Józefy Karskiej, o Hieronima Kajsiewicza i o Piotra Semeneni, podobnie jak wspomniany *Pamiętnik*, jest zapisem na bieżąco jej rozwoju duchowego i przeżyć mistycznych. Teksty te w związku z procesem beatyfikacyjnym zostały przepisane na maszynie w 4 egzemplarzach i wraz z rękopisami są przechowywane w archiwum Zgromadzenia w Szymanowie w postaci 143 tomów o łącznej objętości ponad 25150 stron. Ten olbrzymi materiał tylko częściowo i na ogół w wybranych fragmentach był drukowany w różnych rozproszonych publikacjach. Natomiast wydanie całości pism Błogosławionej jest zadaniem do wykonania jako spłacenie długu wdzięczności Bogu i jej za to, że została nam dana jako „Dar na trzecie tysiąclecie”⁴.

Mimo iż dostęp do tekstów źródłowych ze względów technicznych jest ograniczony, to stały się one przedmiotem szeregu opracowań naukowych z historii i pedagogiki, a zwłaszcza teologii duchowości, które zainicjował ks. prof. dr hab. Stanisław Urbański z UKSW. Zainspirowany przez niego, w połowie lat osiemdziesiątych minionego stulecia, również ja podjąłem studia nad doświadczeniem mistycznym Marceliny Darowskiej, uwieńczone w 1990 roku doktoratem na KUL. Wyniki badań zostały opublikowane w książce pt. *Doświadczenie mistyczne Marceliny Darowskiej*, wydanej w 1992 roku w niewielkim nakładzie przez Wydawnictwo Ojców Franciszkanów w Niepokalanowie, jak również w kilkunastu artykułach naukowych i popularyzatorskich.

---

⁴ Pod takim hasłem obchodzono dziesięciolecie beatyfikacji Marceliny Darowskiej w Szymanowie 23 IX 2006 r., czego pokłosiem jest książka pt. *Bł. Marcelina Darowska – Dar na trzecie tysiąclecie*, red. M. Chmielewski, J. Martynowska, Lublin-Szymanów 2007.

Z perspektywy minionego czasu i rozwijającego się kultu Błogosławionej, coraz lepiej widać to, co *implicite* wyraził Papież-Polak, że u podstaw jej świętości oraz dzieł apostoelskich, łącznie z założeniem zgromadzenia zakonnego, jest głębokie życie mistyczne. Pod tym względem wyróżnia się ona wśród polskich świętych i mistyków, także dlatego, że nie mając żadnego wykształcenia akademickiego, zwłaszcza w zakresie teologii, a jedynie bazując na osobistym doświadczeniu duchowym, stworzyła dość spójną doktrynę ascetyczno-mistyczną, wyrażoną jej własnym, oryginalnym językiem. Wydaje się więc zasadne ponowne opublikowanie wyników badań nad mistyką bł. Marceliny Darowskiej, do czego świetną okazją jest dwudziestopięciolecie jej beatyfikacji.

Niniejsze studium nie jest jednak zwykłą reedycją poprzedniego wydania. W wielu miejscach zostało ubogacone nowymi treściami. Ponadto w znacznej części odświeżono literaturę przedmiotu. Jeśli zaś chodzi o kwintesencję badań, opartych na tekstach źródłowych, to z oczywistych względów zasadniczo pozostaje ona bez zmian. Niemniej jednak mistyka Błogosławionej, odczytana w kontekście początku trzeciego tysiąclecia i kilkudziesięciu lat rozwoju jej kultu, nie zdewaluowała się. Przeciwnie, zdaje się nabierać znaczenia, tym bardziej, że obserwujemy ostatnio znaczący wzrost zainteresowania głębszym życiem duchowym.

Prezentowane wyniki badań nad życiem mistycznym bł. Marceliny Darowskiej, zaliczanej do grona najwybitniejszych mistyczek polskich⁵, oraz nad wypływającą z niego doktryną mistyczną (mistologią), są próbą wypełnienia luki w znajomości mistyki polskiej. Mają także na celu ukazanie jej oryginalności i aktualności.

Niniejsze studium jest jedną z nielicznych prób całościowego opisanie mistyki założycielki niepokalanek. Pierwszej jej interpre-

---

⁵ Zob. J. Woroniecki, *Przedmowa*, w: *Zapiski*, t. 1, s. 3; B. Tarnowska, *Mistyka M. Marceliny od Niep. Poczęcia N. Maryi P. Jej osobiste życie mistyczne*, [bmw] 1943, t. 1, s. 5 (mps ArchZNP); K. Górski, *Studia i materiały z dziejów duchowości*, Warszawa 1980, s. 85; tenże, *Zarys dziejów duchowości w Polsce*, Kraków 1986, s. 297.

tacji dokonała w 1943 roku s. Benwenuta Tarnowska w niepublikowanym dwutomowym dziele *Mistyka M. Marceliny od Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Jej osobiste życie mistyczne*. Podjęła ona próbę periodyzacji życia mistycznego Błogosławionej i rekonstrukcji jej myśli, porównując ją niekiedy z doktryną terezańską i sanjuanistyczną. Praca ta ma jednak charakter popularyzatorski i nie posiada odpowiedniego aparatu naukowego. Natomiast różnymi aspektami jej życia duchowego i mistyki, a także koncepcją wychowania zajmował się ks. Urbański w swoich publikacjach, zaliczając ją do szkoły zmartwychwstańskiej.

Założycielka niepokalanek na podstawie swoich przeżyć sama podjęła próbę stworzenia doktryny mistycznej z myślą o duchowych córkach. W podjętych badaniach trzeba zatem opisać nie tylko przebieg jej doświadczenia mistycznego, ale także zrekonstruować jej naukę o życiu mistycznym. To zaś wyznacza strukturę prezentowanego studium. Po niezbędnych uściśleniach metodologicznych, dotyczących pojęcia życia duchowego i mistyki, zostanie zatem w pierwszym rozdziale podjęta próba ustalenia przebiegu oraz rozwoju jej życia duchowego. Konieczne będą odniesienia do niektórych wydarzeń z jej życia, jednak bez wchodzenia w szczegóły biograficzne, które były przedmiotem innych badań i publikacji⁶. Na podstawie faktografii mistycznej, w drugim

---

⁶ Zob. m.in. K. Szembekówna, *Matka Maria Marcelina od Niepokalanego Poczęcia NMP (Marcelina Darowska)*, Jazłowiec 1929; L. Fudakowska, *Matka Marcelina Darowska*, Katowice 1949; A. Sołtan, *Człowiek wielkich pragnień. Matka M. Darowska 1827-1911*, Szymanów 1977; tenże, *Matka. Życie i działalność Matki Marceliny Darowskiej 1827-1911*, Szymanów 1982; tenże, *Zawsze razem. Szkic biograficzny Matki Marceliny Darowskiej (1827-1911)*, Szymanów 1986; E. Jabłońska-Deptuła, *Biogram Marceliny Darowskiej*, w: *Marcelina Darowska – niepokalański charyzmat wychowania*, red. M. Chmielewski, Lublin 1996, s. 17-21; tenże, *Marcelina Darowska – niepokalancka*, Lublin 1996; tenże, *Zakorzenia nadzieję. Marcelina Darowska o rodzinie i dla rodziny*, Lublin 1996; tenże, *Poszerzać obszar Boży w człowieku. Błogosławiona Marcelina z Kotowiczów Darowska 1827-1911*, „Zeszyty Naukowe KUL” 40(1997), nr 1-2, s. 135-156; tenże, *Marcelina z Kotowiczów Darowska*, w: *Nasi święci. Polski słownik hagiograficzny*, red. A. Witkowska, Poznań 1999, wyd. 2, s. 406-414;

i trzecim rozdziale dokonana zostanie rekonstrukcja i analiza poglądów Błogosławionej na temat życia mistycznego. Ostatni zaś rozdział ma za przedmiot ocenę tak samych przeżyć mistycznych Błogosławionej, jak i jej nauki pod kątem zależności, oryginalności i aktualności.

Prezentowane studium nie rości sobie pretensji do wyczerpania tematu. Niemniej jednak można mieć nadzieję, że spełni swe zadanie, jeśli wykaże, iż źródłem uznanej przez Kościół świętości założycielki niepokalanek i jej szerokiego apostołatu wychowawczego jest życie mistyczne, a także zachęci do dalszych badań w tym zakresie. Autentyczna bowiem mistyka chrześcijańska jest niewyczerpanym *locus theologicus* – źródłem oraz inspiracją dla teologii.

Lublin, Święto Podwyższenia Krzyża 2021 roku.